

SUPPLEMENT

Several Customs of **הנוכה** According to **מסכת סופרים**

As part of our study of the **סידור**, we have discovered many differences in **מנהג** during different periods of Jewish history and among Jews of different locales. **מסכת סופרים** offers us some interesting **שינוי מנהגים** concerning **הנוכה**.

מסכת סופרים פרק כ'

הלכה ו' – וכיצד מברכין? ביום ראשון המדליק מברך שלש והרואה מברך שתיים; בא"י אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר ואומר הנרות האלו אנו מדליקין על הישועות ועל הניסים ועל הנפלאות אשר עשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל שמונת ימי הנוכה הנרות האלו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך על נפלאותיך ועל נסידך ועל ישועתך בא"י שהחיינו ואומר שעשה נסים לאבותינו. אלו למדליק; אבל לרואה אינו אומר ביום ראשון אלא שתיים שהחיינו ושעשה. מכאן ואילך המדליק מברך להדליק ושעשה והרואה אומר שעשה נסים.

There are different versions of this section of **מסכת סופרים**. The version included here is taken from an edition of **מסכת סופרים** annotated by Rabbi Shmuel Wasserstein in the year 2000. He indicates that he is following the **נוסח הגר"א**.

The first difference in **מנהג** that one observes is the fact that the first **ברכה** is **להדליק נר** and not **להדליק נר של הנוכה**. Rabbi Wasserstein provides the following comment:

להדליק נר – ולא יאמר של הנוכה שאינו דומה לנר שבת ויום טוב שהודלק לכבוד היום; אי נמי כיון שאומר מיד אחר כך בהדיא הנרות הללו וכו'. אך למנהגנו שאומרים הנרות הללו וכו' אחר שכבר גמר כל הברכות ואחר שהדליק נר הראשון, ממילא צריך לפרט בברכה להדליק נר של הנוכה.

Concerning the fact that the paragraph beginning with the words **הנרות הללו** may be a **הפסק** between the **ברכה** and the lighting of the candles, Rabbi Wasserstein explains:

ואומר הנרות האלו – הרא"ש (שבת פ"ב ס' ח') מביא את נוסח האמירה הזו מן המסכת סופרים ומסיים וכך היה נוהג ר"מ מרוטנברג. והטור (שם) כתב גרסינן במסכת סופרים המדליק, אחר שהדליק, אומר הנרות וכו' וכתב הב"ח משמע הלשון שאומר כן קודם שיברך שעשה ניסים והכי משמע וכו' מיהו בתשובת מהרי"ל ס' קמ"ה כתב דאנו אין לנו אלא

תלמודא דדן דכל הברכות צריך לברך עובר לעשייתן כמו שעושים בקריאת המגילה ונטילת לולב, ואיכא למימר דהמסכת סופרים סובר כמאן דאמר בירושלמי דמברך בשעת עשייתן ותו דאין בו מנהג פשוט לאומרו והאיך נפסיק בטפל לבין העיקר עכ"ל.

מסכת סופרים פרק כ'

הלכה ז' – החזן צריך לומר אתה קדוש בשמנה עשר של חנוכה וכן בראשי חודשים וכן בחולו של מועד מפני שכתוב בהן עולת תמיד ותני רבי חייא כל יום שאין בו מוסף אין בו קדוש חוץ מן החנוכה שאע"פ שאין בה מוסף יש בה קדוש מפני (מה) שיש בה הלל וי"א אף בפורים מפני שיש בה מגילה.

What is the prayer that is named: אתה קדוש? Rabbi Wasserstein explains:

אתה קדוש – נראה דנוסח סדר קדושה שהיה נהוג בימיהם בימי חול היה נעריצך (ועיין טור ס' קמ"ו) ובשבתות וימים טובים היה אתה קדוש, לכך אמר כאן דבחנוכה ובראש חדש ובחול המועד יאמר סדר הקדושה כמו שאומרים בשבת, וכן מנהג הספרדים שאומרים בראש חדש ובחול המועד קדושה כבשבת (ראה בית יוסף תכנ"ג). פירוש אחר, האי תנא ירושלמי הוא. ובארץ ישראל אין אומרים קדושה ביום חול כי אם בשבת ויום טוב וכמו שכתבו התוספות סנהדרין לז', ב'. וקאמר הכא דבחנוכה יאמר החזן קדושה. עוד אפשר לפרש דלא קאי אתפילת שמונה עשרה רק שהיה להם איזה נוסח תפלה המתחיל אתה קדוש.

These differences in מנהג are important to note because they add to our understanding of the period of time when the סידור developed; from the period of the הרבן הבית to the time of the גאונים. The differences in practice between the Jews who lived in בבל and Jews who lived in ארץ ישראל during that time contributed to the development of the סידור.